



Diyora Xoliqova

Yangi asr universiteti 1-kurs 102-guruh talabasi

https://doi.org/10.57033/Peshqadam_Karvoni-2026/1/36

MARIA MONTESSORI METODI ORQALI BOLALARGA ARAB TILINI O'RGATISH

Annotatsiya. Mazkur maqolada Maria Montessori pedagogik metodlari orqali bolalarga arab tilini oson va samarali o'rgatish haqida bo'ladi. Ushbu metod jahonda o'z samarasini berayotgani uchun va O'zbekistonda endi kirib kelayotgani uchun, hamda hozirgi avlodga o'zgacha uslublar orqali yondashish zarurligi tufayli, bu mavzu chuqur o'rganilishi lozim. Ushbu maqolada esa M. Montessorining asosiy g'oyalarini va uni arab tilini o'rgatishda qo'l keladigan usullarini, hamda kutilayotgan natijalarni ko'rib chiqiladi. Shu o'rinda hozirgi kunda Montessori metodi neyrobiologlar tomonidan qayta o'rganib, o'z samarasida tasdig'ini topganini ko'ramiz. Butun dunyoga mashhur bo'lgan biznesmenlar, olimlar, influyenserlar ham ushbu metod orqali ta'lim olib qanday natijalarga erishishganini ko'rib chiqamiz. Maria Montessori pedagogik metodlari 100 yildan buyon dunyoga tarqalib kelayotgan bir davrda, albatta arab davlatlari ham bundan foydalanib kelishmoqda, biz esa ularning natijalarini o'rganib chiqamiz.

Kalit so'zlar: Maria Montessori, arab tili, mustaqillik, bola ongi, tabiiy ehtiyoj va moyillik, shimuvchi idrok, tayyorlangan muhit.

Abstract. This article explores the effective and accessible teaching of the Arabic language to children through the pedagogical methods developed by Maria Montessori. Given that the Montessori method has demonstrated its effectiveness worldwide and is only recently gaining attention in Uzbekistan, as well as the growing need for innovative approaches to educating the younger generation, this topic deserves thorough academic investigation. The article examines the fundamental principles of Montessori pedagogy, its practical application in Arabic language instruction, and the expected educational outcomes. Furthermore, it highlights recent neurobiological studies that have reaffirmed the effectiveness of the Montessori approach. The study also reviews the achievements of globally recognized entrepreneurs, scientists, and influencers who received Montessori-based education. Since Montessori pedagogy has been spreading across the world for more than a century, Arab countries have also adopted and benefited from this method; therefore, their experiences and results are analyzed in this article.

Keywords: Maria Montessori, Arabic language, independence, child cognition, natural needs and inclinations, absorbent mind, prepared environment, child-centered education, language acquisition, Montessori pedagogy.

KIRISH

Hozirgi kunda arab tili dunyo tan olgan tillar sarasiga kirgani sababli uni o'rganishga bo'lgan ehtiyoj ortib bormoqda. Nafaqat kattalar, balki, yosh avlod, xossatan, xususiy maktablarda ham, hatto hozirgi kunda o'z yurtimiz bog'chalarida ham arab tiliga bo'lgan ehtiyoj judayam kuchayib bormoqda. Arab tili boshqa tillardan tubdan ham grammatik ham fonetik farq qilgani uchun uni o'rganish kattalarda ham bolalarda ham bir-qancha qiyinchiliklar olib keladi. Ayniqsa, ta'lim talablari oshib, ilm-fan rivojlanib, undagi raqobatdoshlik ortib borayotgan bir vaqtda, natijador metodlar aktual bo'lib qolmoqda.

Shu sababli ham, bugungi kunda chet tillarini erta yoshda o'rganish ehtiyoji ortib borayotgani uchun, ularni o'rgatishda yuqori natija beruvchi, bolalarni yosh chegarasini inobatga oluvchi pedagogik usullarga ham ehtiyoj yuqoridir. An'anaviy yodlashga asoslangan, "o'qituvchi-o'quvchi, doska, ruchka, stol" qoidalari endi zerikarli va foydasiz bo'lib qoladi. Hozirgi bolalarni aqliy, ruhiy, jismoniy holatlarini inobatga olgan holda, har bir bolaga individual yondashadigan pedagogik usullar talab etiladi. Jahonda ko'p qo'llanilib o'z natijalari bilan dunyoni lol qoldirayotgan, Yaponiya, Amerika, Angliya, Finlandiya, Xitoy, Italiya va bir qancha dunyoga mashhur va ilg'or davlatlarda maktabgacha ta'lim tizimida unumli qo'llanilib kelayotgan Montessori metodi bunga ajoyib yechim bera oladi. Kelajakda bizlar ham ta'lim tizimimizda ushbu usullarni qo'llab, bolalarga shu orqali boshqa fanlar bilan ham tutashtirib, ta'lim bersak yurtimizni yuqori marralar kutadi. Shu bilan birga Montessori metodi orqali arab tilini o'rgatish yetarlicha tadqiq etilmagan, shu bois biz ushbu maqolada bu masalani o'rganib bir qancha yechim topishga harakat qilamiz.

Shuningdek, nega aynan Montessori metodini tanladik. Chunki Maria Montessori XX asr boshlarida bolalar ta'lim sohasida ilgari surgan, bolalarda neyropsixologiyani (neuroscience) o'rgangan, bola bosh miyyasi kattalarnikidan farq qilishini birinchilardan bo'lib bilgan, pedagog, antropolog, innovator, shifokor va bolalar psixiatri, psixologi bo'lgan. Uning asosiy g'oyasi bolani mustaqillikka qo'yib berish, tabiiy rivojlanishiga ko'maklashish va bola o'zi tabiiy ravishda ichki ehtiyoj va moyilligi orqali tayyorlangan muhitda o'rganishi lozim degan tamoyillarni olg'a suradi.

Maria Montessori g'oyasi o'z samarasini topgani tufayli va bu metod o'z ta'lim prinsiplari, o'z qarashlariga ega bo'lib, to'laqonli bir tizimga aylangani sababli va yana

oxirgi 100 yildan buyon o'z natijalari bilan jahonda aktual pedagogik metodlar sarasida turgani uchun aynan bolalarga ham arab tilini o'rgatishda juda yaxshi natijalar beradi. Biz mazkur maqolada qanday natijalarga erishsa bo'ladi, ushbu metodga tayangan arab tilini o'rgatishda amaliy mashqlar va ularni natijasi haqida, Montessorining asosiy g'oyalari haqida, dunyodagi ilg'or davlatlar ushbu metod orqali erishgan natijalari, hamda arab davlatlari Montessori metodini qay darajada qo'llashmoqda, shu masalalarni ko'rib chiqamiz.

Bizni maqsadimiz, bizni yurtimizda ham, dunyoga mashhur, tizimli, samarador, aktual, o'z natijalari bilan quvnatadigan pedagogik metodlar chuqur o'rganilishi, hamda ularni o'z ta'lim tizimimizda foydalanib o'quvchilarda yuqori natijalarga erishishdir. Ushbu metod bu maqsadimizga ajoyib ibtido bo'ladi.

Hozirgi kunda bolalarning rivojlanishi ham farqlanadi, bunga sabab ekologiya va texnologiya ekanligini barchamiz bilamiz. Bolalar bugungi raqamli muhitda diqqatlarini jamlashi qiyin, an'anaviy muhitda esa bolalarni o'qitish ularni rivojlantirish mushkul bo'lib bormoqda. Angliya kabi ilg'or davlatlar bunga allaqachon yechim topib bir qancha samarali usullarni keltirishadi. Bularidan biri EYSF (erta ta'lim tizimi) bo'lib, bu tizim o'z ichiga 0 yoshdan 5 yoshgacha bo'lgan bolalar uchun qo'llaniladi, rasmiy qabul qilingan bilim, rivojlanish va g'amxo'rlik standartlarini belgilovchi qonuniy asosdir. Bu tizimning asosiy g'oyasi har bir bolaning o'ziga xos ehtiyojiga mos o'sish imkonini yaratish va bolani maktabga tayyorlab, kelajakda muvaffaqiyatli bo'lishi uchun poydevor yaratish. Biz o'rganishni maqsad qilgan Montessori metodi ham ushbu standartlarga to'liq javob bera oladi.

ASOSIY QISM

Yuqorida ta'kidlaganimizdek, Maria Montessori ham shifokor ham pedagog bo'lganligi uchun, bolalar psixologiyasini tushunganligi uchun u o'z ilmi va tajribasi bilan g'aroyib metod yaratdi. Uning barcha prinsip va g'oyalari o'z kuzatuvlariga asoslangan. U bolalarni kuzatib, ularni miyasi haqida yangiliklar kiritgan va bu g'oyalarini hozirda neyrobiologiya tasdiqlab kelmoqda. Uning ta'kidlashicha, bola 0-6 yosh davrda "shimuvchi ong" holatida bo'ladi, ya'ni bolaning miyasi atrof-muhitdagi barcha narsani filtrsiz, ongsiz ravishda shimib oladi, bu xotiralar to'g'ridan to'g'ri bola

ong ostiga yozib boriladi va bu butun umrlik miyadagi xotira bo'lib qoladi, garchi biz esolmasak ham, hamda bolaning kelasi xulq-atvorini belgilab beradi. Shuning uchun ham ushbu davr ya'ni 3-7 yosh bolaga til o'rgatishda muhim rol o'ynaydi va bolaning qabul qilishi oson bo'ladi. Yana M.Montessori shuni ta'kidlaydiki, har bir bolada tug'ma ichki ehtiyoj va bu ehtiyojni qondirish uchun ichki moyillik bilan tug'iladi. Bola 0-6 davrda dunyoni o'rganayotgan va judayam qiziquvchan davrda bo'ladi, Montessori bu davrni "o'z-o'zini qurish davri" deb ataydi. Bu davrda bolaning miyyasida sekundiga 1 million neyronlar bog'lanadi, miya judayam tez va tartibli ravishda ishlaydi. Kattalarda esa bu ko'rsatkich karrasiga tushadi, miyaning gippokampus qismida (xotira\memory) 1 kunda 700 neyron hosil qila oladi xolos. Bu raqamlarni ko'rib biz qancha narsa yo'qotayotganimizni anglasak bo'ladi, shuning uchun ham chet tilini bolaga vaqtliroq o'rgatgan yaxshi. Shu sabab ham bolada ushbu davrda ilm olishga, yangi narsalarni o'rganishga ichki ehtiyoj va bu ehtiyojga tabiiy moyillik bo'ladi deyiladi. Ota-ona yoki muallim faqatgina yo'naltiruvchi bo'lsa bas. Yana muhim tamoyillardan biri shuki, Maria Montessori bolani mustaqillikka o'rgatishni, ya'ni bolada har bir harakatga mustaqil intilishi bo'ladi, yuqorida ta'kidlagan ehtiyojdan kelib chiqib, shu sabab bolani mustaqil o'zi qila olishiga qo'yib berish kerak deydi. Ya'ni bolaga chet tilini o'rgatayotganda asosan sezgi mashqlari, amaliy interaktiv o'yinlar orqali, to'g'ri tanlangan materiallar va tayyorlangan muhit orqali bola osonlikcha muallimning yordami va yo'naltiruvchiligidan foydalanib o'zi mustaqil o'rgana oladi. M.Montessori aytganidek, "Bolalikdagi erta ta'limning vazifasi (maqsadi) bolalardagi o'rganishga bo'lgan tabiiy moyilligini faollashtirishdir". Ya'ni bu metodda markazda bola bo'adi, u o'zi istaklaridan va imkoniyatlaridan kelib chiqib, mashg'ulotni o'zi tanlaydi. O'qituvchi faqat kuzatadi va xato qilishidan oldin unga qanday qilish kerakligini ko'rsatib beradi, albatta bola rad etmasa. Shuning Montessori ta'limida o'qituvchi ham tayyorlangan bo'lishi kerak. Shu sabab ham AMI assotsiatsiyasi Montessori sinflari, ushbu metod orqali o'qigan o'qituvchilarni qabul qiladi. Montessori metodining asosiy ta'lim tamoyili bu "child-centered learning" ya'ni bolaga yo'naltirilgan ta'lim hisoblanib, bola o'z qiziqishlariga tayangan holda mashg'ulot tanlaydi. Bunda esa "tayyorlangan muhit" yordam yordam beradi. Montessori sinflarida barcha anjomlar, mebellar, mashg'ulot uchun kerakli anjomlar, stol-stullar va hatto qo'l yuvish joylari ham butun sinf bolalar

bo'ylariga moslashtiriladi. Shuning uchun ham ular mustaqil o'zlari mashg'ulotni tanlay oladilar. Muallim esa materiallarni oldindan tayyorlab polkachalarga joylashtirib qo'ysa bas, ammo mas'uliyat bolada bo'ladi, bu bilan bola o'zi tanlagan mashg'ulotini oxirgacha yetkazib, uni tugatgandan so'ng uni joyiga olib borib joylashtirib qo'yishi zarur bo'ladi. Yana muhim jihati shundaki, barcha narsa o'z tartibi bo'yicha kichikdan to kattaga qadar yoki yosh jihatidan tartiblangan bo'lishi kerak. Bu holatda bolaga erkinlik va tanlov beriladi, ammo bu "chegaralangan erkinlik" hisoblanadi, ya'ni bola absolyut o'zi xohlagan ishni qilishi bu metodga teskari, barchasi kattalar tomonidan belgilangan chegara ichida bo'ladi. Bola sinfda o'ynash jarayonida ham o'rgana oladi, bunga Maria Montessori shunday deydi "Qo'llar nima qilsa, miya shuni eslab qoladi". Bu yerda bolalardagi mayda va katta motorika sabab bo'ladi. Bolalarning barmoq uchlarida yaxshi eslab qolishga yordam beradigan asab tolalari joylashgan. Montessori metodida mashg'ulot 3 soat davom etadi, bu bola chuqur diqqatga erishishini va sezilarli natijani olishga yordam beradi. Ushbu metodda bola vazifani o'zi bajarishga qiynalsa yoki eplolmasa o'qituvchi yo'naltirib, bolaga o'rgatib turadi, ammo jazolanmaydi, o'qituvchi yo'naltiruvchi va kuzatuvchi rolda bo'ladi. Ushbu nuqtaga alohida urg'u berish lozim, sababi hozirgi kunda ko'plab ota-onalar va hatto mutaxassis bo'lgan pedagoglar ham "bolani jazolash, unga jismoniy zarar yetkazishni" normal qabul qilishadi, xossatan o'z yurtimizda ham shunday. Bu odat ilm-fan hamda islom shariatida ham qaytarilgandir. O'quvchiga nisbatan va farzandga nisbatan ham qo'pol xato hisoblanadi. Bu haqida yurtimizning yetuk olimi Shayximiz Muhammad Sodiq Muhammad Yusuf hazratlari o'z kitoblarida shunday deydilar "Boladan yaxshi xulq va maqtovg'a sazovor ish sodir bo'lsa uni taqdirlash va xursand bo'ladigan narsa ila mukofotlash hamda odamlar huzurida maqtash lozim. Ba'zi holatlarda mazkur ishlarga xilof narsani sodir qilsa, o'zini bilmaganga solib, uning aybini oshkor qilmaslik kerak." deydilar Bundan biz pedagoglar yaxshi xulosalar olib o'z ta'lim metodikamizda qo'llashimiz mumkin. Montessori sinflariga to'xtaladigan bo'lsak u yerda turli yoshdagi bolalar bir sinfda bo'ladi, bu bola o'zidan kattalardan o'rganishni va o'zidan kichiklarga esa yordamlashishni o'rganadi va yana ijtimoiylashuv ham sodir bo'ladi. Montessori sinflarida o'qituvchilar bolani harakatlarini yozib borishlari ham muhim, ya'ni kuzatuv bolani qobiliyatlarini, uni rivojlanishi haqida ko'p narsalarni anglatadi. Yuqorida keltirgan ma'lumotlardan

aniq ko'rinib turibdiki bu ilmiy izlanishlar bolada sezilarli va samarali natija beradi. Bolaning erta davrlaridan unumli foydalanilsa, katta bo'lganda u muvaffaqiyatli, baxtli va raqobatdosh bo'lib yetishadi. Misol tariqasida dunyoda allaqachon ushbu metod orqali ta'lim olib yutuqqa erishgan mashhurlarni ko'rib chiqamiz. Larri Peyj va Sergey Brin Google kompaniyasining asoschilari. Ular Montessori ta'limida mustaqil fikrlash va tashabbus ko'rsatish qobiliyatlarini rivojlantirgan deb hisoblanadi. Shuningdek, Britaniya qirollik oilasi a'zolari shahzoda Vilyam va shahzoda Garri, dunyoga mashhur Amazon kompaniyasi asoschisi Jeff Bezos ham Montessori metodi orqali ta'lim olib mustaqil fikrlashni va innovatsion yondashuvni o'zida shakllantirgan.

Arab davlatlariga ham nazar soladigan bo'lsak, hozirgi kunda ilg'or rivojlanib kelayotgan BAA, Saudiya Arabistoni, Misr, Qatar va Iordaniya kabi davlatlarda Maria Montessori metodi jadal rivojlanib, maktablarda, ta'lim dasturlarida qo'llanilib kelmoqda. Tadqiqotlarda Saudiya o'qituvchilari Montessori prinsiplarini o'z sinf muhitida sotsial-madaniy qadriyatlar bilan moslashtirib qo'llaganlari qayd etilgan. Bu uslub an'anaviy usullarga nisbatan farq qiladi, chunki u bolani ham akademik, ham ijtimoiy rivojlanishga undaydi.

BAAda, xususan Dubay va Abu-Dabi shaharlarida Montessori maktablari va markazlari mavjud. Bu maktablar bolalarga erkin tanlash, sezgi asosida o'rganish va mustaqil ish faoliyatini rivojlantirish imkonini beradi. Ammunda joylashgan Modern Montessori School nomli maktab mavjud bo'lib, u 1985 yildan beri faoliyat yuritadi va Montessori prinsiplariga asoslangan ta'lim beradi. Bu maktab bolalarni faqat maktabgacha emas, balki IB ta'lim dasturlariga tayyorlaydi.

Biz an'anaviy ta'limimizda yo'l qo'yayotgan ko'plab xatolar nafaqat bolalarni, balki jamiyatni ham rivojlanishdan ortda qoldirayotgan bo'lishi mumkin. Ushbu tamoyillarga asoslanib biz arab tilini bolalarga erta va samarali o'rgata olishimizni angladik, endi keling bolalarda erta yoshda til o'rganish xususiyatlarini ko'rib chiqamiz.

Ilmiy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, chet tilini erta yoshda o'rganish bolalarda fonetik sezgirlikni kuchaytiradi, grammatik tuzilmalarni tabiiy o'zlashtirishga yordam beradi hamda kognitiv rivojlanishga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Olimlarni mazariyalariga asoslanib aytish mumkinki, erta yosh chet tilini o'rganish uchun eng qulay davr hisoblanadi. L.S.Vgotiskiy nazariyasiga ko'ra, chet tilini o'rganish samarasi

ijtimoiy muloqotga bevosita bog'liq. Bola tilni kattalar yoki tengdoshlar bilan faol muloqot jarayonida egallaydi. Shu bois, erta chet tili ta'limida jonli muloqot asosiy omil hisoblanadi. Stephen Krashenning "Input Hypothesis" nazariyasiga ko'ra bola tilni majburiy grammatik qoidalar orqali emas, balki tushunarli nutq muhiti (comprehensible input) orqali o'rganadi. Erta yoshdagi bolalar chet tilini o'yin, suhbat, qo'shiq va kundalik muloqot orqali tezroq o'zlashtiriladi. Bunga Montessori metodi tamoyillari ajoyib asos bo'la oladi. Arab tili boshqa tillarga nisbatan ham fonetik tuzilishi va harflarning ko'rinishi bilan bolaga qiyinlik qiladi. Harflarning 4 xil ko'rinishi va yozuvda ular bir biriga ulanishi, grammatik jihatdan ba'zi harflar yozilsa-da o'qilmasligi, hamda harflarning fonetik tovushlari bolaga ancha qiyinchilik tug'diradi. Biz bilamizki shunchaki tovushlarni ko'rsatib, yozdirib so'ng yodlatish orqali biz natijaga erisholmaymiz, aksincha bolani tilga nisbatan qiziqishini so'ndirib qo'yishimiz mumkin. Ammo Montessori prinsiplariga amal qilgan holda, hamda uni tamoyillariga tayangan o'yinlar orqali, dars uslublarini o'zgartirish orqali biz ajoyib natijalarga erishishimiz mumkin. Montessori darslari asosiy 3 qismga bo'linadi va biz buni arab tilida qanday qo'llashni ko'rib chiqsak: 1- Demonstratsiya, ya'ni o'qituvchi arab harflarini tashqi ko'rinishi bilan tanishtiradi, harflar bilan vizual kontakt, bola avval predmet bilan tanishadi, bu xoh fleshkart ko'rinishida bo'lsin, xoh taxtali o'yinchoq, bola uni ko'rib vizual o'rganadi. O'qituvchining vazifasi uni tanishtirish va ma'lumot berish.

2 – Bola aralashuvi, endi ushbu bosqichda bola predmetni ushlab ko'rishi mumkin, harfni tovushini aytib ko'rishi mumkin, u bilan bironta mashg'ulot o'tkazish mumkin.

3 – Bola eslab xotirani ishlatadi, ushbu bosqichda bola eslab qolgan narsasini aytib beradi, qaysi tovushligini, aytilishini, ismini va hkz.

Montessori darslarida bolaning harakati cheklanmaydi, harakat maqsadga yo'naltirgan bo'ladi. Har bir mashg'ulot oldidan aniq maqsad qo'yiladi, buni bola ham bilishi, anglashi kerak. Boshlangan mashg'ulot albatta o'z tartibi bilan bajariladi, bunda o'qituvchi yo'naltirib turadi. So'ng mashg'ulot albatta yakunlanadi, bunda o'qituvchi sabr bilan bolani kuzatib turadi, mashg'ulotni bajarilishiga bolaning o'zi mas'ul bo'ladi. Agar mashg'ulot jarayonida bola diqqatni jamlagan holda bajarayotgan bo'lsa u aslo bezovta qilinmaydi, agar o'qituvchi bolani jarayondan to'xtatsa bola diqqatni yo'qotadi

va uni qayta jamlolmaydi, natijada bolada injiqlik va salbiy oqibatlarga olib keladi. Biz 0-6 yosh bolalarni nazarda tutarkanmiz, albatta ularni yosh chegarasidan kelib chiqib ularni jismoniy va ruhiy holatini ham inobatga olishimiz muhim. Ushbu yoshdagi bolalar yuqorida ta'kidlagandek qo'l bilan ishlash muhim, bunga barmoqdagi xotira asab tolalari sabab bo'ladi.

Montessori metodida materiallarga alohida e'tibor berilgan, bola o'zi ishlashi uchun ham uni matorik xotirasiga ta'sir o'tqazish uchun ko'proq sensor materiallar tanlanadi. Sensor materiallar sezgi a'zolari orqali o'rganishni ta'minlaydi. Misol uchun: har xil materialdan tayyorlangan harflar, birini ushlaganda silliq, biri dag'al, biri paxmoq bo'ladi. Bunday matolar bilan ishlaganda bolalar sezgi a'zolari orqali harflarni yaxshiroq eslab qoladi. Yana guruch to'kilgan qutiga harflarni berkitib qo'yish, u qo'llari bilan harflarni guruchlardan xalos qiladi, bu ham sensor o'yin hisoblanib, mayda matorika uchun foydali bo'ladi. Keling yaxshisi aniq biron montessori o'yinlari orqali arab tilini bolalarga o'rgatishni ko'rib chiqamiz:

Harflar bilan tanishish. Bu bosqichda biz soddaroq, ammo qiziqarliroq qilib tushuntiramiz. Bizga arab harflari tushirilgan fleshkartlar kerak bo'ladi. Avval biz harfni bolaga namoyish etamiz, uni tovushini ifoda etamiz, ismi bilan tanishtiramiz. Bu yerda muhim jihat shundaki, harfni ismini alohida tovushini alohida ifoda etishimiz lozim. Masalan: bu "baa" harfi, uning ismi "baa", ammo biz uni "bbb" deb aytamiz. Bola kartochkalar orqali harf bilan vizual tanishadi, so'ng biz uni sensor o'yin orqali eslab qolishiga yordam beramiz, misol uchun: stol ustiga qum to'kilgan qutini qo'yamiz yoki guruch, un, tuz ham bo'lishi mumkin. So'ng quti yoniga harf tushirilgan kartochkani, avval bola qo'li bilan kartochkaga qaragan holatda "baa" harfini yozib ko'radi, keyin esa qayta, ammo qaramasdan qilib ko'radi, so'ngra bir nechta harflar qo'yilganda u aynan "baa" ni topib qayta yozib ko'rishi kerak bo'ladi. Shu uslubda bir qancha harflar o'rganganda mashqni qiyinlashtirish mumkin. Masalan, stolga "baa", "alif", "taa" va "jiym" harflari taxtacha o'yinchoq ko'rinishida kichik qopchaga solingan bo'ladi, yoniga yuqoridagi qum to'kilgan quti, shu harf bilan boshlangan so'zni ifoda etuvchi kichik o'yinchoq va kartochkalar. O'qituvchi bu holatda avval bolaga qoidalarini o'rgatadi, o'zi ko'rsatib beradi, so'ng bolani yo'naltiradi. Bolani vazifasi avval qopchadan o'zi hali bilmagan biron harfni tanlaydi, olganda u eslab nomini, aytilishini aytishi kerak,

so'ng kartochkalar ichidan u harfni mos kartochka ustiga qo'yadi, masalan: "taa" harfi chiqdi u olib "taa" harfli kartochka ustiga qo'yadi, so'ng qo'li bilan qum ustiga "taa" harfini yozadi, so'ngra "taa" harfi bilan boshlanadigan narsani, kichik olmani olib "taa" harfi yoniga qo'yadi. Olmani ushlaganda u "ttt" "tuffaah" deyishi kerak bo'ladi. Shu o'yin orqali bola ham sensor rivojlanadi, ham mayda va katta matorikalari rivojlanadi, bu bolani xotirasiga ta'sir o'tqazadi.

Endi esa harflarni mukammal o'rganib olgandan so'ng, ularni yozilgandagi 4 xil ko'rinishlarini eslab qolish uchun o'yinli mashg'ulotni ko'rib chiqamiz. Kattaroq to'rtburchak quti ichida barcha arab harflari va ularning 4 xil ko'rinishi alohida va tartib bilan ajratilgan holatda joylashgan bo'ladi. Bolaning oldiga kartochkalar qo'yiladi, kartochkalarda so'zlar xiraroq nuqtalar bilan yozilgan bo'ladi, bola katta qutidagi taxtali harflardan foydalanib so'zni to'g'ri ketma-ketlikda joylashtirish kerak bo'ladi. Masalan, "baytun" so'zi, bola har bir harfni alohida olib, kartochkadagi hira rasmga qarab moslashtiradi. Bu holatda o'qituvchining vazifasi, avval o'yin qoidasini bolaga tushuntirib, o'zi ko'rsatib berishi kerak bo'ladi.

Yuqorida keltirgan o'yinlarimiz kabi aslida misollar ham o'yinlar ham ko'p, ammo bu o'yinlarimiz 3 yoshli bolalar uchun moslashgan edi. Ushbu metod orqali o'yinli mashg'ulotlar bilan ajoyib natijalarga erishish mumkin, bola nafaqat arab tilida o'qiydi yoki yozadi, balki bimalol kattalar kabi suhbatlashish ko'nikmasini ham shakllantiradi.

XULOSA

Ushbu maqolada Maria Montessori metodi asosida bolalarga arab tilini o'rgatishning nazariy va amaliy jihatlari tahlil qilindi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, Montessori metodi bolaning mustaqil faoliyatiga tayanishi, sensor materiallardan foydalanishi hamda tayyorlangan o'quv muhiti orqali arab tilining murakkab fonetik va grafik jihatlari bolalarga osonroq o'zlashtirish imkonini beradi. Shuningdek, mazkur metod bolalarda tilga bo'lgan qiziqishni oshiradi, o'rganish jarayonini tabiiy va bosqichma-bosqich tashkil etishga yordam beradi. O'qituvchi, bola va ota-ona o'rtasidagi hamkorlik esa ta'lim samaradorligini yanada kuchaytiradi. Xulosa qilib aytganda, Montessori metodini bolalarga arab tilini o'rgatishda keng joriy etish maqsadga muvofiq bo'lib, u zamonaviy ta'lim talablariga javob beradigan samarali pedagogik yondashuv hisoblanadi.

MANBA VA ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Maria Montessori, "The Montessori Method" New York: Frederick A. Stokes Company, 1912, "The absorbent mind" Madras: Kalakshetra Publications, 1949.
2. Shayx Muhammad Sodik Muhammad Yusuf, "Sog'lom bola" Hilol nashr, Toshkent 2022.
3. Vygotsky, L. S. Mind in Society. Cambridge: Harvard University Press, 1978.
4. Krashen, S. Principles and Practice in Second Language Acquisition. Oxford: Pergamon Press, 1982